

XXIII Festival bosanskohercegovačke drame Zenica 2024.

23 – 31. maj / svibanj

Miroljubu Mijatoviću, direktoru Festivala
i Organizacionom odboru XXIII Festivala bh. drame

**SELEKTORSKI
IZVJEŠTAJ**

predloženi moto Festivala:

SJAJ I BIJEDA NESAVRŠENSTVA

Hazim Begagić, selektor

Zenica, 9. 4. 2024. godine

Javni poziv za prijavu pozorišnih predstava za učešće na XXIII Festivalu bosanskohercegovačke drame Zenica 2024. objavljen je 5. 2. 2024. godine na internetskoj stranici Festivala. Vijest o objavi selekcije istog je dana objavljena na glavnoj internetskoj stranici Bosanskog narodnog pozorišta Zenica, a prenijeli su je i neki lokalni i nacionalni elektronski, štampani i online mediji.

U skladu sa uobičajenom praksom, Poziv je direktno upućen svim javnim pozorištima u Bosni i Hercegovini (osim lutkarskim i dječijim pozorištima), kao i nositeljima produkcija predstava u inostranstvu koje odgovaraju profilaciji i programskoj koncepciji Festivala i za koje je festivalska direkcija imala saznanja da su premijerno izvedene ili će biti izvedene tokom Pozivom obuhvaćenog perioda.

Predstave je bilo moguće prijaviti isključivo elektronskim putem (popunjavanjem online formulara). U propisanom roku prijavljeno je ukupno 12 predstava koje su nastale u produkciji i koprodukciji pozorišta, pozorišnih trupa i pozorišnih festivala iz Bosne i Hercegovine, Češke, Hrvatske i Srbije.

U periodu od ukupno 47 dana, od 17. februara (HNK Varaždin) do 4. aprila (Kruševačko pozorište) 2024. godine, pogledao sam sve predstave prijavljene za učešće na XXIII. Festivalu bosanskohercegovačke drame Zenica 2024. a za koje je utvrđeno da odgovaraju propozicijama Festivala i kriterijima Javnog poziva. Sve odgledane izvedbe su održane na njihovim matičnim scenskim prostorima na kojima su predstave i premijerno izvedene.

Na Festival bosanskohercegovačke drame, radi prirode njegovog koncepta, nikada se ne prijavi značajno veliki broj predstava. Dramsko pisanje, cjelokupna nacionalna dramaturgija, ipak je uvijek u direktnoj međuvisnosti o pozorišnom sistemu, njegovoj veličini, institucionalnoj pozorišnoj mreži i obimu pozorišne produkcije u njoj, sistemu umjetničke edukacije u oblastima dramskih umjetnosti, drugim institucijama tog sistema, ali i općim statusom i položajem scenskih umjetnosti u toj zajednici. A bosanskohercegovački pozorišni sistem je relativno mali i sa brojnim ograničavajućim elementima.

Stoga situaciju kao ovogodišnju, da se okvirno vrši programski odabir polovine prijavljenog sadržaja, smatram relativno zadovoljavajućom i optimalnom. Istakao bih da sam kao ovogodišnji selektor Festivala bh. drame imao priliku gledati i birati predstave koje su producirane u različitim pozorišnim sredinama u sedam gradova i tri zemlje, koje su nastale isključivo kao praizvedbe savremenih dramskih tekstova i dramatizacija, a iza čijih produkcija u pravilu stojeiskusni i daroviti članovi i članice autorskih i izvođačkih timova odabranih predstava. Selektirane predstave su nastale na osnovu čak pet novih dramskih tekstova četiri profesionalna dramatičara i jednog reditelja i pozorišnog autora, te na osnovu jedne dramatizacije proznih djela našeg izuzetno priznatog proznog pisca.

Ne događa se tako često da je cjelokupni kompeticijski program jednog festivala, osobito pozorišnog festivala nacionalne dramaturgije, sastavljen isključivo od praizvedbi. A to će biti slučaj sa ovogodišnjom selekcijom 23. Festivala bh. drame. Sedam pozorišnih predstava čije su premijerne izvedbe održane u razdoblju od svega tri i pol mjeseca (15. 12. 2023. – 30. 3. 2024.) i koje su nastale na temelju dramskih i proznih predložaka tri autorice i četiri autora iz Bosne i Hercegovine, sve redom predstavljaju i njihova prva izvođenja.

Organizacionom odboru XXIII Festivala bosanskohercegovačke drame Zenica 2024., predlažem da se u Glavnom takmičarskom programu XXIII Festivala uvrste slijedeće predstave:

1. Vida Davidović:

„MALI RATOVI I KABINE ZARE“

reditelj: Ivica Buljan

produkcija: Narodno pozorište Republike Srpske Banja Luka, Bosna i Hercegovina

premijera: 15. mart / ožujak 2024.

2. Tanja Šljivar:

„REŽIM ISCJELJENJA“

reditelj: Bojan Đorđev

produkcija: Hrvatsko narodno kazalište Varaždin, Republika Hrvatska

premijera: 15. decembar/prosinac 2023. godine

3. Almir Imširević:

„JEDAN JE MUHAMMED ALI“

reditelj: Dino Mustafić

produkcija: Narodno pozorište Sarajevo - Drama, Bosna i Hercegovina

premijera: 31. januar/siječanj 2024. godine (praizvedba: 27. 1. 2024.)

4. Željko Hubač:

„SANJAO SAM DA SAM SE PROBUDIO“

reditelj: Dino Mustafić

produkcija: Narodno pozorište u Beogradu - Drama, Republika Srbija

premijera: 21. januar/siječanj 2024. godine

5. Aleš Kurt:

„TRI PRIKAZIVANJA BOGA“

reditelj: Aleš Kurt

produkcija: Narodno pozorište Tuzla, Bosna i Hercegovina

premijera: 30. mart/ožujak 2024. godine

6. Semezdin Mehmedinović:

„STOTINU MALIH SMRTI“

rediteljica: Jovana Tomić, dramaturginja: Olga Dimitrijević

produkcija: Sarajevski ratni teatar „Sartr“ Sarajevo, Bosna i Hercegovina

premijera: 15. decembar / prosinac 2023. godine

Direkcija Bosanskog narodnog pozorišta Zenica i Organizacioni odbor XXIII Festivala bosanskohercegovačke drame Zenica 2024., prije objave zvanične selekcije, donijeli su odluku o realizaciji festivalske premijere u okviru Glavnog takmičarskog programa XXIII Festivala bosanskohercegovačke drame Zenica 2024.

7. Asja Krsmanović:

„KISELINA“

reditelj: Nermin Hamzagić

koprodukcija: Bosansko narodno pozorište Zenica i XXIII Festival bh. drame Zenica 2024.

& Internacionalni teatarski festival MESS Sarajevo

planirani datum premijere: četvrtak, 23. maj/svibanj 2024. – otvaranje Festivala

U nastavku dajem obrazloženje navedenog prijedloga, za svaku od odabranih predstava:

1. Vida Davidović:

„MALI RATOVI I KABINE ZARE“

reditelj: Ivica Buljan

produkcija: Narodno pozorište Republike Srpske Banja Luka, Bosna i Hercegovina

premijera: 15. mart / ožujak 2024.

pogledana izvedba: 25. mart/ožujak 2024. godine (2. repriza)

Dramski tekst mlade Vide Davidović „Mali ratovi i kabine Zare“, diplomski rad pod mentorstvom Biljane Srbljanović, dobio je prestižnu nagradu za najbolji dramski tekst 2022. godine na utjecajnom Sterijinom pozorju, a taj je festival ušao u koprodukcijску saradnju sa Narodnim pozorištem Republike Srpske u Banja Luci na scenskoj postavci ove drame mlade bosanskohercegovačke i srpske dramske spisateljice, u prvoj banjalučkoj režiji Ivice Bujana.

Radnja ove predstave o transgeneracijskom traumatskom iskustvu dešava se u prošlosti i sadašnjosti (ili pak budućnosti), u dva vremena koja se isprepliću na način prisutan u narativnim stilovima nekih savremenih romana ili filmova. Priča je to o odrastanju i sazrijevanju dvije mlade žene različitih generacija: generaciji majke kojoj je rat determinirao put sazrijevanja u traumatičnim 90-tim, i generaciji kćerke - milenijalke. Drama je to o odnosu između majke i kćerke i njihovom intergeneracijskom preklapanju i prožimanju, drama o transgeneracijskoj traumi i načinu na koji ratne i druge traume s ovih prostora imaju utjecaj na žene i njihove živote. I upravo se taj ključni odnos između majke i kćerke na različite načine manifestira i kroz njihove odnose sa ostalim likovima u predstavi.

Na upit o čemu govore „Mali ratovi i kabine Zare“, autorica tvrdi kako je to drama o anoreksiji, odmah dodajući kako to i nije baš tako. Drama je to i o načinu na koji transgeneracijska trauma u porodici vodi u autodestrukciju mladih, drama o nemogućnosti da se odraste, potrebi da se tijelo zaustavi u namjeri da postane žensko i momentu u historiji kada ratovi prestaju da se vode na frontovima a počinju se voditi u sebi, na sebi i pred ogledalom. Pratimo dakle dvije paralelne priče: jedna u ratu, druga u miru, jedna prati majku, druga kćerku, a u *dramatis personae* obe su označene kao Mala. Priče su postavljene kao u ogledalu i u obje imamo neke arhetipske likove. U konačnici, drama je to o tijelu i o traumi. U svom pristupu, mlada autorica se očigledno oslanja na neke uzore iz kanona svjetske književnosti koji su joj važni. Od starogrčkih tragedija, Sofoklovih drama sa sveprisutnim tragičnim greškama i odlukama koje rezultiraju ciklusom nasilja i osvete koji se onda nastavljaju kroz generacije, preko tradicije realizma, Ibsena i položaja žene u patrijarhalnim kontekstima, do uzora iz literarne ere ekspresionizma s početka XX vijeka.

Iako je transgeneracijska trauma multidisciplinarno dokazana naučna činjenica, čini se da se u predstavi smjelo i otvoreno polazi od toga da čak i da ne postoji neki genetski kod u kojem je trauma zapisana, postojanje određene vrste narativa u porodici i/ili zajednici (čak i onog prešutnog) dovodi do toga da se trauma nezacijeljena i sa brojnim mogućnostima njenog transponovanja, generacijski prenosi i epidemijski širi.

Reditelj Ivica Bujan vješto glumcima otvara prostore slobode i brojne izražajne mogućnost u različitim stilskim pravcima. Vrijednost predstave upravo je njen izrazito kolektivni duh ali i glumački izrazi u njihovom snažnim individualnim postojanjima. Očekivano, tjelesnost je bitan aspekt što samo po sebi vrijedi od različitih izvedbenih mogućnosti. Predstava zato i jeste svojevrsna mješavina teatralnosti i performansa kao vjerovatno najuzbudljivog elementa savremenog teatra. Istovremeno, ovo je i feministička predstava u svakom svom aspektu, predstava o ženama koje nisu tretirane kao ukras.

Davidovićeva priznaje da se drama inicijalno trebala zvati: Svi plaču u kabinama Zare, izravno aludirajući na psihologiju savremenog marketinga, insistiranju na ženskoj nesigurnosti i iscrtavanju i najstitnijih manjkavosti na ženskom tijelu kako bi kupovina došla kao neopohodna utjeha i jedini spas. Život mladih žena uvijek je težak, danas posebno. Borba sa odrastanjem usko je vezana za borbu sa određenom vrstom socijalnih odnosa i odnosa prema vlastitom tijelu koji je derivat tih socijalnih odnosa. Odrastanje na silnim modnim časopisima i *fashion* platformama, akcenat na tijelu i težnji ka njegovom perfekcionizmu mnogo je jači nego u prethodnim generacijama. Svaki oblik restriktivnih ili bilo kakvih drugih poremećaja u ishrani duboko je ukorijenjen u generaciju žena koje su odrasle gledajući mršave modele i slavne žene. Nacizam insistiranja na savršenstvu, ne pomaže toj patologiji. Zapravo joj vrlo odmaže.

Predstava se otvara proročkim Bregovićevim stihovima iz 1988., Ćiribiribelom sa posljednjeg istoimenog albuma Bijelog dugmeta: „Ako se sutra zarati, moja mala šta ćemo ja i ti?“. Do njenog kraja nesumnjivo razumijevamo kako to jeste predstava sa neupitno snažnom antiratnom porukom.

2. Tanja Šljivar: „REŽIM ISCJELJENJA“

reditelj: Bojan Đorđev

produkcija: Hrvatsko narodno kazalište Varaždin, Republika Hrvatska

premijera: 15. decembar/prosinac 2023. godine

pogledana izvedba: 17. februar/veljača 2024. godine (repriza)

U novom dramskom tekstu „Režim iscjeljenja“ autorice Tanje Šljivar isprepliće se stalna i uvijek prisutna ljudska potreba za pronalaskom smisla postojanja i življenja, ali i sve prisutnija potraga za iscjeljenjem tijela u postpandemijskoj i distopijskoj budućnosti.

Ovaj komad u izvjesnom smislu predstavlja specifičan nastavak dramskog teksta iste autorice „Režim ljubavi“ koji je praižveden u Beogradu krajem 2018. godine, a njegova nedavna inscenacija u Kruševačkom pozorištu, u zanimljivom rediteljskom konceptu Snežane Trišić, također je bila dijelom ovogodišnjeg selekcijskog procesa Festivala bh. drame. Varaždinska predstava nesumnjivo označava i kontinuitet rediteljskog rada Bojana Đurđeva na dramskim tekstovima Tanje Šljivar, ovaj put i izazovnije nego u njihovim prethodnim saradnjama budući da mu je ovaj tekst imao za ponuditi dosta slobodniju strukturu.

„Režim iscjeljenja“ je po mnogo čemu prepoznatljiv dramski tekst u dosadašnjem stvaralaštvu Tanje Šljivar koji je umnogome poznat publici Festivala bh. drame. Šljivar navodi kako je htjela napisati konvencionalniji nastavak Režima ljubavi (možda čak i sa istim likovima) koji bi se ovaj put pozabavio drugom temom - duhovnim i fizičkim izlječenjem. I ovog puta iz perspektive likova koji se nalaze u svojim privilegovanim svjetovima i pozicijama.

Predstava se izvodi na maloj sceni varaždinskog HNK-a, najmlađem od pet hrvatskih nacionalnih kazališta, u prostoru koji nas svojim oblikom, scenografskim izgledom i scenskim rješenjima simbolično provodi kroz procese ritualnog iscjeljenja, koji se kreću u spektru od komičnih do nerijetko bizarnih. Reditelj predstavu opisuje kao zastrašujuću komediju koju smo svi, na ovaj ili onaj način preživjeli u ekstremnom scenariju sa svjetskom pandemijom, ali i koju izvodimo u svakodnevnom suživotu i dijalogu sa vlastitim tijelima koja su naš „hram“, nekada i neiscrpni resurs, nekad ljuti neprijatelj i izdajica, a nekad poludjeli tinejdžer kojeg je teško kontrolisati.

Danas ne postavljamo pitanje da li smo drugačiji nakon jedinstvene pandemijske histerije i ludila kroz koji smo prošli, već da li ćemo ikad više biti isti kao prije, konstatira i Marija Barić. Ako su u vanjskom svijetu mogli stati ratovi koji, kako kaže i reditelj predstave, nikad ne prestaju, zar nas onda išta više može zaista začuditi kad je riječ o manipulacijama nad nama samima? Tanju Šljivar očito je fascinirala ta haotična situacija u kojoj prevladava nemoć i čovjekova neprikosnovena težnja za zdravljem i iscjeljenjem, emotivnim, duhovnim, ljubavnim ili tjelesnim. Ne snalazimo se više ni nakon konsultacija i savjeta koje dobijamo od nutricionista, gurua, trenera, astrologa, proroka, motivacionih govornika, psihoterapeuta, homeopata, duhovnih učitelja... Naše je puko preživljavanje izmanipulirano na bezbroj načina nametnutim trendovima, bilo da je riječ o zdravoj ishrani, fizičkoj aktivnosti, odnosu sa samim sobom i drugima. U moru kontradiktornih podataka, sumnjivih istraživanja, religijskih učenja, znanih i novih ideologija, nadridoktora, psihoanalitičara, iscjelitelja, gataru i magova sve postaje prilično besmisleno, a nerijetko i (tragi)komično.

Upravo ta je pitanja u svojoj drami „Režim iscjeljenja“ odlično obradila Tanja Šljivar čime je isplela crnu komediju punu apokaliptičnih slika, a sve u njenom već dobro prepoznatljivom, spisateljskom stilu. Kako ističe i sam Đorđev, iz perspektive postpandemijskog doba, apokalipsa se događa cijelo vrijeme i samo je pitanje prepoznavanja i snalaženja u njoj.

3. Almir Imširević:

„JEDAN JE MUHAMMED ALI“

Reditelj: Dino Mustafić

produkcija: Narodno pozorište Sarajevo - Drama, Bosna i Hercegovina

premijera: 31. januar/siječanj 2024. godine (praizvedba: 27. 1. 2024.)

pogledana izvedba: 4. mart/ožujak 2024. godine (3. repriza)

Mnogi od nas ne vole boks, možda ne znamo ništa o tom sportu, ali za jedno smo ime sigurno čuli: Muhammed Ali. Jedan od najvećih svjetskih boksera i sportskih heroja svih vremena. Istovremeno i snažno prepoznatljiva kulturna ikona 20. stoljeća. Svojom snagom u ringu i izvan njega, odlučnim stavom u borbi za jednakost i protiv potlačenosti, Ali je imao i ima značajan simboličan utjecaj u Bosni i Hercegovini, a kada uzmemo u obzir njegov nezaobilazan religijski identitet i put do njega, osobito se to specifično reflektiralo na ovdašnje identitetske silnice. Ta sveprisutnost karizmatičnog, neustrašivog i nepokolebljivog u drami Almira Imširevića, i nas same, zbunjene i nesigurne, u životu između dvije runde, ostavlja zatečene u predstavi „Jedan je Muhammed Ali“ u kojoj se isprepliću glasovi i sudbine u traganju za vlastitim identitetima.

Upravo u tako snažnoj simbolici jedne ličnosti, otvaraju se nebrojene mogućnosti odlazaka u svijet privatnih intima smještenih među četiri zida brojnih ovdašnjih domova. A u takvom konceptu, opčinjenom psihologijom međuljudskih odnosa, nema drugog imperativa nego tu priču shvatiti i vrlo lično. I ovo je još jedna predstava o porodici, a u ovogodišnjoj festivalskoj selekciji još jedna predstava koja iz spektra kompleksnih unutarporodičnih odnosa izdvaja složene relacije između oca i sina. Ili kako kaže glumica i dramaturginja u predstavi, priča je to o ocu koji odlazi i sinu koji postaje otac. Priča koja publiku može i želi nasmijati, ali i preciznim udarcem u pleksus na kraju joj izbiti dah.

Ovaj višeslojni intimni porodični tekst Almira Imširevića u sličnom je poetskom i stilskom ključu kao neke prethodne drame ovog najizvođenijeg savremenog pisca na Festivalu bh. drame. I u ovom svom tekstu Imširević još jednom potvrđuje kako umije vješto pisati pitke i jasne dramske tekstove, izuzetno duhovite i snažno emotivne, sa ironijom koju glumci vole igrati a publika gledati (ali i sa primamljivom i uvijek poželjnom samoironijom). Imširević mudro računa na publiku kao uvijek poželjnog aktivnog učesnika predstave. Ipak, od svega navedenog, „Jedan je Muhammed Ali“ potvrđuje kako je upravo emotivnost vjerovatno najprepoznatljivija odrednica Imširevićevog stila i njegovog dramskog rukopisa. Nešto na čemu je i u ovoj predstavi, u njihovoj sada već prilično dugoj pozorišnoj saradnji, Dino Mustafić sa saradnicima i glumcima insistirao, trudio se podcrtati i do kraja izvesti.

Pojašnjavajući u štampanim i virtuelnim materijalima predstave šta mu znači Muhammed Ali, dramski pisac se prisjeća Alijeve borbe i odjeka tih udaraca na njegov i naše živote. A onda nas dovodi do godine ove (2024.), i podsjeća da se nedaleko od nas, tamo između rijeke i mora, sve ponavlja. „Ne znam da li je prikladno...“ pita se pisac (dodajući da ipak zna kako to nije dovoljno), i odlučuje se ovu svoju priču posvetiti jednom palestinskom ocu i sinu, i djeci Palestine. Jednako kao što i ja ne znam da li je prikladno u selektorskom obrazloženju tu njegovu odluku isticati, ali ipak to činim (da nije dovoljno, i ja znam).

4. **Željko Hubač:**

„SANJAO SAM DA SAM SE PROBUDIO“

reditelj: Dino Mustafić

produkcija: Narodno pozorište u Beogradu - Drama, Republika Srbija

premijera: 21. januar/siječanj 2024. godine

pogledana izvedba: 2. april/travanj 2024. godine (5. repriza)

Dramski tekst „Sanjao sam da sam se probudio“, beogradskog dramatičara Željka Hubača, rođenog u Tuzli sa adresom odrastanja u Zenici, nikako nije jedini tekst ovdašnjih autora i autorica koji govore o pozorištu, ali je svakako jedan od rijetkih. Njegova nova drama, čija je praizvedba održana početkom godine na sceni „Raša Plaović“ Narodnog pozorišta u Beogradu u režiji Dine Mustafića, predstavila je rijetku priliku da se na ovim prostorima kroz savremeni domaći dramski tekst pokušaju istražiti granice između stvarnosti i pozorišta (institucionalnog i kao umjetničke forme), a sve to kroz predstavu fragmentirane dramaturgije sa četiri glavne scene i nekoliko međusцена u kojima pratimo snove njenih učesnika.

Ovaj tekst je kroz svoju otvorenu formu bio dobra platforma za preispitivanje brojnih pozorišnih tema (tretman ženskih likova, umjetnici koji su platili i plaćaju visoku cijenu svoje umjetnosti, pitanja cenzure, autocenzure, birokratizacije pozorišta...). U predstavi se pokreću mnoge umjetničke dileme, autorske i izvođačke, o teatru danas, u društvenom, estetskom, etičkom, ali i egzistencijalnom smislu. U žanrovski disperzivnoj predstavi u kojoj prošetamo kroz najmanje četiri žanrovska okvira, autorski tim i glumci se igraju, istovremeno, kako zapaža i sam reditelj, prepoznajući sopstvenost kao dio fragilnog pozorišnog sna.

Hubač za svoju crnu komediju kaže da ju je pisao sa ambicijom da bude što vjernije ogledalo pozorišne stvarnosti. Ne zaboravimo da se radi o iskusnom pozorišnom dramaturgu i piscu, producentu sa rediteljskim i menadžerskim iskustvom, pozorišnom praktičaru i profesionalcu svjesnom svih nedostataka naših pozorišnih sistema, ali i svjesnom da je dramski tekst jedno a pozorišna predstava ipak nešto drugo, autonomno umjetničko djelo. U konačnici, ovo jeste predstava o pozorištu, o tome koliko i kome ono znači, o njegovom društvenom značaju, o strasti koja ga stvara i objesti koja ga razara, o umjetničkoj sujeti i bezrezervnoj ljubavi, o snazi onih koji u njega vjeruju i koji mu se daju čak i kada mu ne vjeruju. Rediteljsko-dramaturškim postupkom, kako to opisuje dramaturg Đorđe Kosić, metateatralnost koju tekst nudi formom i sadržajem u njegovoj inscenaciji je dovedena do kraja. Značajan dio strukture predstave očito je nastao kao rezultat improvizacija i radioničkog rada sa autorskim i izvođačkim timom, sa laboratorijskim pristupom u okviru kojeg je istraživao i preispitivao dramski predložak, ali i njihova lična pozorišna iskustva, a upravo to i donosi posebnu vrijednost predstavi.

Predstava nema svoj klasični dramski obrazac ili linearnu priču. Ona je zapravo svojevrsni organizirani haos, baš kao što to snovi jesu. Ljudi te predstave, njeni glumci, reditelj i njegovi saradnici, u njenim scenama maštovito propituju sami sebe. Igrajući se, oni uobličavaju te scene, istovremeno se držeći literalnih koordinata autora. I baš zbog tog vještog postupka i pristupa, publika razumijeva (ili sluti) šta to pozorišne ljude danas plaši, šta ih inspiriše i gdje osjećaju strahove, dok kroz brojna ostavljena odškrinuta vrata može vidjeti i kakvo to pozorište oni vole i o kakavom teatru sanjaju.

Na kraju, gotovo očekivano, u predstavi dolazimo do vještačke inteligencije i pokušaja anticipiranja pozorišta budućnosti. Uz sve češće postavljeno pitanje da li smo na počecima neke nove ere u pozorištu. Ulazimo li u neizvjesne procese naše i teatarske metamorfoze? Čekaju li nas radikalne promjene umjetničkih formi i idemo li ka trenutku kada na sceni nužno više neće biti živih izvođača? No, tu ipak treba stati i najbolje završiti sa porukom reditelja (što jeste i poruka ove predstave) da nijedan umjetnik ne smije izgubiti nadu da predstava zaista može promijeniti tok stvari na bolje. Sigurno da mnoge važne i dobre predstave iz historije pozorišta nisu mijenjale svijet ni društvene okolnosti, ali jesu pojedince u publici. I to jeste dovoljno za teatar kao jedan od civilizacijskih stubova.

5. Aleš Kurt:

„TRI PRIKAZIVANJA BOGA“

reditelj: Aleš Kurt

produkcija: Narodno pozorište Tuzla, Bosna i Hercegovina

premijera: 30. mart/ožujak 2024. godine

pogledana izvedba: 30. mart/ožujak 2024. godine (premijera)

Aleš Kurt je bosanskohercegovački reditelj koji je u proteklim godinama dao izuzetan doprinos afirmaciji bosanskohercegovačke drame i književnosti u pozorištu. Pozorišni stvaralac koji je sa svojim predstavama, kao reditelj, najprisutniji na dosadašnja 22 realizirana festivala - čak deset puta, od čega jednom potpisan kao koautor (2019) i jednom kao autor (2022). Ove godine Kurt će se predstaviti sa svojim autorskim projektom „Tri prikazivanja Boga“, koji je premijerno izveden pretposljednog dana marta, na 75. rođendan Narodnog pozorišta Tuzla. Predstava je to koja bi mogla biti svojevrsni teatarski demanti one stare latinske kako je historija *magistra vitae*. Osim ako nas ta ista historija ne želi prestati uzaludno učiti kako su ratovi, razaranja i zločini loši i besmisleni, već nam želi ukazati kako vrijeme zapravo nema svoj linearni tok već predstavlja ciklično trajanje i ponavljanje u začaranim krugovima stradanja i patnje.

Autor je predstavu struktuirao od tri jednočinke, tri čina smještena u tri mjesta užasa prošlog stoljeća, mjesta ekstremnih uslova i situacija: opsada i bitka za Staljingrad na Istočnom frontu, nacistički koncentracijski logor Aušvic kao snažni simbol jednog od najužasnijih zločina u povijesti civilizacije, i ozloglašeni zatvor jugoslovenskog komunističkog režima u njegovoj ranoj fazi Goli otok. Tri jednočinke dešavaju se tamo odakle se niko nije vratio, ili ako se vratio nije mogao napisati hroniku koja bi opisala šta su ljudi osjećali na tim mjestima. Historija je puna takvih jezivih dešavanja, a nama su svakako najbliža ona iz 20. vijeka. Predstava je nažalost iznimno povezana sa sadašnjim trenutkom, aludira na neke nove genocide, ubijanje djece, stradanje i izgladnjivanje civila, bombardovanje bolnica i izbjegličkih kampova, zastrašujućom dehumanizacijom jednog naroda, likvidacijama političkih neistomišljenika... Historija je nehumana, ona je monstruoza, surova i uvijek se ponavlja.

Kurt kaže da niko ko je pojeo drugo ljudsko biće nije pisao o tom iskustvu, ako je ostao živ i relativno normalan. Niko nije pričao o tome kako je bilo u gasnoj komori, jer niko iz nje nikada nije izašao živ. Niko nije objektivno govorio o Golom otoku, ako je uopće i imao hrabrosti govoriti o njemu. Riječju, ovo je predstava o krajnjim granicama čovjekovim. U predstavi su uzeti primjeri koji su dovoljno snažni, različiti i poznati kako bi se napravila referenca da su stravični zločini redovni momenti u historiji koji se ciklično ponavljaju. I koji će nastaviti da se ponavljaju. Samo tako povijest bi zaista mogla biti učiteljicom, a ovoj bi se predstavi moglo i može dati snažno edukativno značenje.

U predstavi prepoznatljive pozorišne estetike Aleša Kurta, osam glumaca i glumica mlađe i srednje generacije tuzlanskog pozorišta igraju po nekoliko različitih uloga, prikazujući zavidnu razinu kolektivne igre. Očekivano u teatarskim projektima ove vrste, glumci su dali značajan autorski doprinos tokom saradnje pri kreiranju igrajuće verzije komada. Nekima od njih (Omerović i Balta) reditelj se i posebno zahvalio na replikama koje su oplemenile tekst. Kostimografski koncept je prepoznatljiv historijski kostim uzeo tek kao okvir i polaznu tačku kako bi se vizuelnim sredstvima približila svaka jednočinka i svaki pojedinačni lik unutar njih.

Historija se zaista ciklično opetuje, a krugovi zločina se nanovo zavrtu u relativno redovnim vremenskim intervalima, čim se stvore uslovi da se zlo razmaše i da njegova kugla krene nizbrdo. Ne treba nam mnogo da to dokazujemo, samo je bilo potrebno uzeti snažne, različite i poznate primjere iz relativno bliske prošlosti koji nam lako potvrđuju tu tezu. Svako ekstremno zlo ima svoje precizne mehanizme koje ih povezuje bez obzira na vremenski period i mjesto dešavanja, a upravo taj mehanizam se sasvim dobro prepoznaje i funkcioniše u predstavi koja nas, unatoč svemu, na kraju ipak poziva na empatiju i samilost.

6. Semezdin Mehmedinović: „STOTINU MALIH SMRTI“

rediteljica: Jovana Tomić, dramaturginja: Olga Dimitrijević

produkcija: Sarajevski ratni teatar „Sartr“ Sarajevo, Bosna i Hercegovina

premijera: 15. decembar / prosinac 2023. godine

pogledana izvedba: 1. april/travanj 2024. godine (repriza)

U najmlađem sarajevskom javnom pozorištu, Sarajevskom ratnom teatru „Sartr“ u decembru 2023. godine premijerno je izvedena predstava nastala prema proznom djelu jednog od najčitanijih i najzanimljivijih bosanskohercegovačkih savremenih književnika, pisaca i pjesnika - Semezdina Mehmedinovića.

Iako je temelj za rad na predstavi „Stotinu malih smrti“ predstavljala Mehmedinovićeva najprevođenija i najnagrađivanija knjiga „Me’med, crvena bandana i pahuljica“, rediteljsko-dramaturški duo se u ovom kreativnom procesu poslužio i drugim značajnijim djelima iz vrijednog bogatstva literature tog bh. pisca, njegovim knjigama *Ovo vrijeme sada*, *Autoportret s torbom* i *Sarajevo Blues*. Dramaturginja Olga Dimitrijević i mlada rediteljica Jovana Tomić odlučne su bile u želji da sačuvaju osnovnu formu kojom pisac piše. Sa druge strane, ta ih je odluka, zahvaljujući njihovom vještom i suptilnom dramaturškom i rediteljskom postupku, ali i spretnošću da glumačku ekipu pametno integrišu u taj idejni okvir, ipak dovelo do zanimljive i autentične pozorišne forme ove predstave. Istovremeno, na nivou atmosfere, sadržaja i izgovorenog, uspjele su sačuvati sve one Mehmedinoviće neupitne literarne kvalitete.

Predstava je ovo o ljubavi, partnerskim i porodičnim odnosima, kompleksnom odnosu između oca i sina, odnosu prema smrti. Mehmedinovićeva knjiga iz 2017. godine do sada je njegovo najintimnije djelo koje kroz naizgled svakodnevne, a opet neobične događaje duboko ponire u međuljudske odnose. Baš kao i autorovo recentno književno stvaralaštvo, i „Sartrova“ predstava, gotovo jednako poetski eksplozivno, predstavlja svojevrsni koktel naših pojedinačnih slabosti i snaga u kojem se precizno odražavaju i izražavaju one najveće i najvažnije teme koje nas zanimaju i okupiraju: prošlost i sadašnjost, ljubav i smrt, bolest i zdravlje, putovanje ili ostajanje. Srčani udar u pedesetoj, na prelazu između životnih dobi, mijenja ne samo osobu koja ga je doživjela već i njegove najbliže. I baš te rubne životne situacije predstavljaju trenutke kada se svako neminovno zapita šta i kako dalje.

Kako ističu rediteljica i dramaturginja, tematski okvir njihove dramatizacije fokusiran je na tijelo i smrtnost. I upravo im je preispitivanje smrtnosti kroz ranjivost naših tijela, ali i propitivanje života u odnosu na neminovni kraj, otvorilo put ka teatarskom promišljanju svih malih smrti u nama i oko nas. Vještom primjenom tehnike dramaturške montaže i kolažiranja različitih segmenata Mehmedinovićeve proze, gledatelj se uvodi u fizičke, mentalne i emotivne prostore pisca kao glavnog junaka i naratora, ali i u intimne prostore drugih likova u predstavi.

Važni datumi

Datum objavljivanja Javnog poziva: ponedjeljak, 5. 2. 2024.

Rok za dostavljanje prijava: petak, 29. 3. 2024.

Period premijerne izvedbe propisan Javnim pozivom: 15. 3. 2023. - 15. 3. 2024.*

Javna objava selekcije: utorak, 9. 4. 2024.

Period održavanja Festivala: 23 - 31. 5. 2024.

***Napomena:** U konsultaciji sa festivalskom direkcijom, a na osnovu molbe Narodnog pozorišta Tuzla i činjenice da je datum premijere predstave „Tri prikazivanja Boga“ usklađen sa danom osnivanja NP Tuzla i obilježavanjem 75. obljetnice tog pozorišta, odobreno je pomjeranje ovog perioda do 30. 3. 2024. godine.

Preporuka: Naredni Javni poziv za prijavu predstava za učešće na XXIV Festivalu bosanskohercegovačke drame 2025. trebao bi obuhvatiti pozorišne predstave koje odgovaraju programskim propozicijama i konceptu Festivala koje su premijerno izvedene u periodu od 30. 3. 2024. do 30. 3. 2025. godine, dakle počevši od datuma kada je izvedena posljednja premijerna izvedba odabranih predstava u ovogodišnjoj selekciji.

Festival u brojkama

7 pozorišta / 7 predstava / 7 praizvedbi / 1 festivalska premijera

5 predstava/pozorišta iz Bosne i Hercegovine (Banja Luka, Tuzla, 2xSarajevo i Zenica) +

2 predstave/pozorišta iz regiona: Srbija (NP Beograd) i Hrvatska (HNK Varaždin)

7 savremenih autora_ica: 3 autorice + 4 autora

5 dramatičara (3 dramske spisateljice/dramaturginje + 2 dramska pisca/dramaturga)

1 reditelj/autor, 1 prozni pisac

5 izvornih dramskih djela (dramski pisci i spisateljice)

1 autorski projekat; 1 adaptacija proze (dramaturginja)

Festivalska učešća u koprodukcijama predstava u Takmičarskom programu (2):

1. Sterijino pozorje Novi Sad (& NPRS BL)
2. Internacionalni teatarski festival MESS Sarajevo - Festival bh. drame Zenica (& BNPZ) – fest. premijera